

צניעות בבית המשפט? תשוקה עומדת למשפט?

פרנסה רדאי*

החלטת בית המשפט של איווה לדחות את ערעורה של מליסה גלסון מזמינה, על פניה, את הטענה כי ההחלטה מקריבה נשים עובדות על מזבח חוסר יכולת המעבידים לשלוט על תשוקתם המינית כלפי העובדות. אם טענה זו נכונה, כי אז ניתן לראות בהכרעה מופע שיפוטי של שוביניזם גברי. יחד עם זאת, כפי שאטען להלן, בהתחשב בחוקי העבודה האמריקנים, הרי שמזווית משפטית, הערכה זו של ההכרעה הנה פשטנית מדי ואינה נקיה מספקות.

אין כל ספק בחשיבות היתרה של הצורך למנוע ענישת נשים בגין הפרת דרישות צניעות. השיח הציבורי העכשווי משופע בנורמות צניעות המגבילות את חירותן של נשים ופוגעות בשוויון ההזדמנויות שלהן. נורמות הצניעות הללו נגזרות מנורמות התנהגות שפותחו על ידי הדתות המונותאיסטיות. נורמות אלה מבנות את הצניעות כציווי ניטרלי מבחינה מינית, אך העונש בגין הפרתן מוטל על נשים באופן החושף את היות הצניעות מושג מגדרי המטיל על כתפי הנשים את האחריות למנוע אלימות מינית, הטרדה או תשוקה המופנית כלפיהן מצד גברים. בחברה בת זמננו ניתן לזהות בכל מקום מופעים של נורמות צניעות ממוגדרות המגבילות נגישות שוויונית למרחב הציבורי מנשים. כך למשל, בארצות-הברית, ישנה התנגדות לאפשר לנשים להניק במקומות ציבוריים; בישראל, קיימת דרישה המופנית לנשים לשבת בירכתיים האחוריים של אוטובוסים תוך השפלת המסרבות; קולן של נשים מושק באירועים ציבוריים ופניהן מוסרים משלטי חוצות. במדינות מוסלמיות ובקהילות מיעוט מוסלמיות, נשים נדרשות לכסות את ראשן, כאשר עצמת הכיסוי נעה על הציר שבין כיסוי ראש לכיסוי הפנים כולן (בורקה) באופן המאין את אישיותן, הופך אותן לבלתי נראות ומגביל הן את טווח הראיה והן את חופש התנועה שלהן.

האם ניתן לראות בהחלטה בעניין מליסה גלסון מופע נוסף של צניעות ממוגדרת בדומה לבורקה ולדוגמאות האחרות שצינו לעיל? התשובה מורכבת.

מחד גיסא, משמעות ההחלטה היא כי מעביד רשאי לפטר עובדת ממקום העבודה משום שנוכחותה הפיסית מעוררת את תשוקתו המינית. יתרה מכך, מעורבותו של כומר כמגשר הראשי שסייע למעביד, ג'יימס נייט, להגיע להחלטה על פיטוריה של מליסה גלסון, מהדהדת בהחלטה את צלצול פעמוני הכנסייה. נקודות אלה מצביעות על כך שמדובר אכן בהחלטה המהווה מופע נוסף של צניעות ממוגדרת המענישה נשים משום שגברים נמשכים אליהן. ברי שאי אפשר להסכין עם פיטורי אישה ללא פיצויים משום שגבר, ובכללו מעביד, מוצא אותה מושכת, וזו היא השורה התחתונה של סיפור פיטוריה של מליסה גלסון.

* פרופסור למשפטים. המסלול האקדמי – המכללה למינהל.

מאידיך גיסא, ובאופן המנוגד לאינטואיציה הפמיניסטית, ניתוח משפטי שם בסימן שאלה את נטיית הלב להאשים את שופטי בית המשפט באיווה במלכוד שבו מצאה את עצמה מליסה נלסון. אפליה על בסיס מין הייתה הבסיס המשפטי היחידי לביטול ההחלטה על פיטוריה על ידי בית המשפט. החלטתו של בית המשפט כי אין המדובר בפיטורין על בסיס זה אינה מופרכת מעיקרה. אף שתיוג מגדרי מהווה בוודאות אפליה על בסיס מין, ואף על פי שחוקי צניעות פוגעים בנשים, החלטת מעביד לפטר עובדת ספציפית על בסיס משיכתו המינית כלפיה אינה עולה, באופן מובהק, בקנה אחד עם אפליה מינית. ג'יימס נייט לא תייג את מליסה נלסון לכתחילה כאובייקט תשוקה; הוא העסיק אותה במשך עשור. הוא לא סרב להעסיק נשים ואכן העסיק רק נשים באותו תפקיד (סייעת לרופא שיניים).

הניתוח של נורמות הצניעות המינית שהצעתי לעיל עשוי היה לשמש את בית המשפט כיתד משפטית לעגן בה את הטיעון שפיטורין על רקע משיכה מינית מצד מעביד כלפי עובדת מפורטת עולים לכדי אפליה בעבודה, אך אין המדובר בטיעון נחרץ: כאשר מעביד אינו יכול להתגבר על תשוקתו לעובדת ספציפית ומפטר אותה, אין המדובר בהכרח באפליה על בסיס מין. בהבדל, למשל, מהריון, אין המדובר במצב נשי שעל המעביד חובה להתחשב בו. אכן, אין זה ראוי להתעלם מהעובדה שלעתים גברים ונשים, נשים ונשים או גברים וגברים מפתחים משיכה מינית המקשה על נוכחותם המשותפת באותו חלל. לו היה מדובר בעובד אחר ולא במעביד, אפשר היה לפטר את העובד שנמשך מינית ובמקרה כזה, ההחלטה על פיטורי העובדת הייתה עולה לכדי אפליה על בסיס מין. אך כאשר המעסיק הוא גם הדמות הנמשכת מינית, קשה לחשוב על חלופות לפיטורין כדי לשים קץ למצב.

החלטה ראויה במקרה של מליסה נלסון הייתה פיטורין בלתי חוקיים בגין העדר עילה צודקת. דא עקא שתחת חוקי העבודה האמריקנים, בית המשפט לא היה מוסמך להכריע שהמדובר בפיטורין בלתי הוגנים או נעדרי הצדקה משום שאין חוק או הסכם קיבוצי המעגן את זכות העובד/ת שלא להיות מפורט/ת אלא מסיבה צודקת. הכרעה שהמדובר בפיטורין נעדרי הצדקה הייתה מזכה את מליסה נלסון בפיצויים על אובדן עבודתה ללא כל אשם מצדה. יתרה מכך, החלטה כזו הייתה אף משררת לחברה שאין להטיל על נשים את האחריות לשמירת הצניעות במקרים של פוטנציאל להפקרות מינית מצד גברים. אכן, גם בהעדר יכולת משפטית להכריע כי הפיטורין היו נעדרי הצדקה, לא מן הנמנע שבית משפט אקטיביסטי ופרוגרסיבי יכול היה להרחיב את גבולות מעטפת חוקי האפליה. עם זאת, כישלונם של שופטי המותב, כולם כאחד גברים, לעשות כן אינו הופך את ההחלטה לכזו הראויה להיכלל מניה וביה בפנתיאון ההחלטות המייצגות את השוביניזם הגברי.